جۆرەکانی تاقیکردنەوە

تاقیکردنەوەی (پێوانە) وتاری :

بلاوترین جۆرەکانی تاقیکردنەوەی بەدەست هێنانە تیایدا مامۆستا پرسیارێك یان زیاتر ئاراستەی فێرخوازان دەکات و دوایان لێدەکات کە لەرێگەی نوسینەوە وەلامی بدەنەوە، وە لەم جۆرە پرسیارانەدا هیچ جۆرە داتا و زانیارییەك بەفێرخواز نادرێت، کە لەکاتی وەلام دانەوە پشتی پێ ببەستێت، بۆیە دەبێت فێرخواز بۆ وەلامدانەوەیان پشت بە زانیارییەکانی ناو مێشکی خۆی ببەستێت.

وە ئەم جۆرە پرسیارە پێویستی بە وەلامی درێژ یان مام ناوەند یان کورت هەیە، بەگوێرەی داواکاری پرسیارەکەیە، وە پێویستیان بە نیو لاپەرە یان لاپەرەیەك یان دوو لاپەرە یان زیاترە.

وە بەم ووشانە دەست پێدەکات (باسی بکە ، ڕوونی بکەوە ، ڕاڤەی بکە ، بینوسە ، بەراوردی بکە ، بیژمێرە ، جیاوازی بکە ، وەسفی بکە ، شیتەڵیان بکە)

جۆرەکانی پرسیاری وتاری :-

1. وتاری کورت :

ئەم جۆرە پرساپارانە پێویستی وەلامی درێژ نییە، بەڵکو وەلامەکانیان کەورتە یان مام ناوەند بە بەراورد بە وتاری درێژ، هەرچەندە هەمان خەسڵەتیان هەیە .

2. وتاری درێژ :

وەلامەکانییان درێژە بە گوێرەی داواکاری پرسیارەکەیە کە لە لاپەرەیەك یان دوو لاپەرە یان زیاتری پێویستە بۆ وەلامدانەوە

شێوازی دارشتنی پرسیاری وتـاری

جۆری پرسیار	دەستەواژە	نموونە
وتاری کورت	پێناسە ، ڕاڤە بکە ، بەکورتی ڕوونی بکەوە ، بەکورتی لەسەر بدوێ ، بیانژمێرە ، بیانژمێرە و بەکورتی باسی یەکێکیان بکە پوختە بنوسە	پر سیار/ بە کورتی بەرووبوو مە ک شتوکاڵیەکانی هەرێمی کورد ستان بژمێرە
وتاری درێژ	باسیکە ، گفتوگۆ بکە ، بیسەلمێنە ، وەسفی بکە ، بە درێژی لەسەری بدوێ ، بەنموونەوە پەیوەندی نێوانیان ڕوون بکەوە ، لەسەر کاریگەری بدوێ	پرسیار/ باسی کاریگەری ڕەگەزەکانی ئاو و هەوا بکە لەسەر ڕووەکی سروشتی. پرسیار/ ئەمانەی خوارەوە ڕوون

لە گرینگترین باشی و خاڵە بە هێزەکانی تاقیکردنەوەی وتاری ئەمانەی لای خوارەوەن:-

1. لە کات و خەرجی کەمی پێویستە .
2. زۆر گونجاوە بۆ ئەو گروپ و قۆناغانەی کە ژمارەیان کەمە .
3. ئەگەری قۆپیەکردن (گزی) کەمترە .
4. ئازادی بە فێرخواز دەدات گوزارشت لە بۆچونەکانی خۆی بکات بە گوێرەی داواکاری پرسیارەکە، یان وەتایەکی تر بە گواستنەوەی دەقاودەقی ناو کتێب نابەستێتەوە .
5. هانی فێرخواز دەدات کە زانیاری دەرەکی بخوێنێتەوە .
6. ئاستی زیرەك و نازیرەکەکان دەردەخات .
7. توانای دارشتن و دەربرینی فیرخواز بەهێز دەکات، فێری ڕەخنەگرتن و هەڵسەنگاندنی دەکات.
8. بۆ ئەو کەسانەی کە (گۆشەگیرن یان شەرمنن) زۆر باشە، چونکە بە ئارەزووی خۆیان وەلأم دەدەنەوە .
9. کارامەیی نوسین زیاد دەکات .
10. جیاوازی دەکات لە نێوان فێرخوازی بیرمەند و ئەوانەی کە پشت بە (لەبەرکردن) بەبێ تێگەیشتن دەبەستن .

کەم و کورتی و خاڵە لاوازەکانی تاقیکردنەوەی وتاری :-

1. گشتگیری لەدەست دەدات، چونکە تەواوی بابەتەکە ناگرێتەوە، بەڵکو تەنها ئەو بابەتەی مامۆستا مەبەستیەتی دەیهێنێتەوە، کە ئەمەش زیان بە فێرخواز دەگەیەنێت .
2. هەڵەبڕین (سەحدان)ی کاتێکی زۆری پێویستە، کە ئەمەش مامۆستا توشی هیلاکی و ماندوبوونی زۆر دەکات و زۆرجار بێزار دەبێت . بۆیە ئەگەری زۆر هەیە کە سەحدانەکە بابەتی نەبێت .
3. خەت خۆشی و ناخۆشی و ڕازاندنەوەی وەڵامەکان کار لە مامۆستا دەکات لە پێدانی نمرە، کە ئەمانەش هیچ پەیوەندییەکیان بە ئامانجەکانی تاقیکردنەوە نییە .
4. ئەگەری پرسیارەکان (دارشتنی) ڕوون نەبێت فێرخواز تووشی دڵە ڕاوکێ و شۆك دەکات، بەم هۆیەشەوە هەندێك جار لەکاتی تاقیکردنەوە ئارامی هۆڵەکان تێك دەچێت .
5. ئەگەر فێرخوازێك وەڵامی پرسیارێکی نەزانی ئەگەری ئەوەی هەیە کۆی ئەم نمرەییەی لەسەر ئەو پرسیارە دانراوە لە دەستی بدات .
6. فێرخوازان لە وەڵامدانەوەدا زیادە ڕۆیی دەکەن ، بەتایبەتی زیرەکەکان لەبەر مەترسی لە دەستدانی نمرە ، هەندێك جار ئەوانەش کە لاوازن ، چونکە هیچ لە پرسیارەکان نازانن بە ئومێدی ئەوەی مامۆستا نمرەیەکیان پێبدان .
7. هەندیك کات بەخت و چانس و ڕێکەوت ڕۆڵ دەبینێت ، بەوەی هەندێ فێرخواز چەند بەشێك دەخوێننەوە و ئەوانی تر پشت گوێ دەخەن ، مامۆستاش لەم بەشە پرسیاری هێناوەتەوە بۆیە نمرەی باش وەردەگرێت ، کەچی فیرخوازی وا هەیە هەموو بابەتەکانی خوێندوتەوە تەنها ئەم بەشەی نەخوێندووە کە پرسیاری لێ هاتووە بۆیە نمرەی کەم دەهێنێت .

بنەماکانی ئامادەکردنی پرسیارەکانی وتاری:-

1- پێویستە تاقیکردنەوەی وتاری بۆ هەڵسەنگاندنی ئەو ئامانجانە بەکاربهێندرێ کە ناتوانرێت بەو شێوەیە لە رێگەی تاقیکردنەوەی بابەتیەوە هەڵبسەنگێندرێن.

2- لەبەر ئەوەی تاقیکردنەوەی وتاری پێویستی بە کاتی کەم هەیە بۆ ئامادەکردن و دانانی, بەڵام کاتێکی زۆری دەوێ بۆ هەڵەچنی. بۆیە بەباشی دەزانرێ کە لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا بەکاربهێندرێ:-

ا-کاتێك ژمارەی فێرخوازەکان کەم بن.

ب-کاتێکی کەم هەبێت بۆ ئامادەکردن و دانانی پرسیارەکان.

3- پێویستە هەموو پرسیارەکان روون و ئاشکرا و بێ گرێ بن, وە هەر پرسیارێك تایبەت بێت بە کێشە و گرفتێك.

4- ئەگەر مەبەستی مامۆستا لە تاقیکردنەوەکە هەڵسەنگاندنی گشتی بێت بۆ دەست کەوت و زانیارەکانی فێرخوازەکان, ئەوا نابێت پرسیاری پشت گوێ خراوی (تەرك) تێدا بێت, بەڵکو دەبێت هەموو پرسیارەکان وەڵام بدەنەوە, چونکە ئەگەر بوار بە فێرخوازەکان بدرێت کە بە ئارەزووی خۆیان وەڵامی یەکێك لە پرسیارەکان نەدەنەوە, ئەوا لە ئەنجامدا بنەما و زەمینەیەکی هاوبەش بۆ بەراوردکردنی دەرئەنجامی تاقیکردنەوەی فێرخوازەکان نابێت, چونکە هەرچەند فێرخوازێك یەکێك لە پرسیارەکان وەڵام نادەنەوە, واتە هەموویان وەڵامی یەك جۆر پرسیار نادەنەوە.

5- پێویستە پرسیارەکان پێش ماوەیەك لە کاتی تاقیکردنەوە, ئامادەبکرێت بۆ ئەوەی مامۆستا چەند جارێك چاوی پێدا بخشێنێتەوە و سەرنجی ئامانجەکانی بدات, تا ئەگەر کەم و کورتی تێدا هەبوو ئەوا چاکیان بکاتەوە.

6- مامۆستا تا دەتوانێت هەوڵبدات پرسیارەکانی گشتگیرو سەرتاسەری بێت و زۆربەی بابەتەکە لە خۆ بگرێت, نەك تەنها پرسیار لە سەرەتای یان لە کۆتایی یان چەند بەشێکی کەمی بابەتەکە بهێنێتەوە.

7- دەبێت پرسیارەکان رەچاوی جیاوازی تاکایەتی تێدا کرابێت,واتە زۆربەی پرسیارەکان مام ناوەندی بن و لق یان پرسیارێکی ئاسانی تێدا بێت, بۆ ئەوەی فێرخوازە دواکەوتوو تەمبەڵەکان وەڵامی بدەنەوە و تووشی بێ هیوای نەبن, لە هەمان کاتیشدا پرسیارێك یان زیاتر لە پرسیارێکی قورسیشی تێدا بێت, کە

تەنها زیرەکەکان بتوانن وەڵامی بدەنەوە, واتە نابێت زۆربەی پرسیارەکان یان زۆر سووك یان زۆر قورس بن.

8- باشتر وایە ژمارەی پرسیارەکان زۆر بن, بەڵام وەڵامەکان کورت و پوخت بن, واتە نزیك بن لە پرسیاری (کورتە وەڵام) بۆ نموونە (وەڵامی پرسیارەکە لە (5) دێر زیاتر نەبێت) یان بیانژمێرە, پێناسەی بکە, هۆکەی روون بکەرەوە...هتد).

بنەماکانی هەڵە چنی پرسیاری وتاری:-

1- پێویستە مامۆستا وەڵامی نموونەی بۆ پرسیارەکان دابنێت و سەرجەم ئەو خاڵ و رەگەز و لایەنانە دیاری بکات کە پێویستە فێرخواز وەڵامیان بداتەوە هەروەها دەکرێت سوود لە وەڵامە راستەکانی فێرخوازە زیرەکەکان وەربگرێت و لەگەڵ وەڵامە نموونەییەکە پێکەوە گرێ بدرێن.

2- دوای دیاریکردن و ئامادەکردنی وەڵامی نموونەیی و خاڵ و رەگەزە راست و گونجاوەکان, پێویستە مامۆستا نمرە بۆ هەریەك لەو وەڵام و رەگەز و خاڵە راست و گونجاوانە دابنرێت و لەسەر ئەوە هەڵەچنی بۆ وەڵامی فێرخوازەکان بکات.

3- باشتر وایە کە گۆڕانکاری لە رێك خستن و ریزبەندی تیانووس و وەڵامەکانی فێرخوازەکان بکرێت, بۆ نموونە ئەگەر یەکەم جار ژمارە (یەکی) هەڵەچنی کرد ئەوا با لە جاری دووەم تیانووسی ژمارە (پێنج) یان (حەفت) هەڵەچن بکات, واتە دوای هەڵەچنی پرسیاری یەکەم. پێویستە گۆڕانکاری لە ریزبەندی تیانووسەکان بکرێت, هەروەها دوای هەڵەچنی پرسیاری دووهەم دووبارە گۆڕانکاری لە ریزبەندی تیانووسەکان بکات, بەم شێوەیە هەتا دوا پرسیار.

4- باشترە کە هەرجارەو هەڵەچنی پرسیارێك لە هەموو تیانووسەکان بکرێت, نەك هەموو پرسیارەکانی یەك تیانووس تەواو بکرێت, ئینجا هەموو پرسیارەکانی تیانووسێکی تر. واتە پێویستە مامۆستا هەڵەچنی پرسیاری یەکەم لە هەموو تیانووسەکاندا (دەفتەرەکان) تەواو بکات, ئینجا هەوڵی هەڵەچنی پرسیاری دووەم لە هەموو تیانووسەکان و دواتر پرسیاری سێ یەم و چوارەم لە هەموو تیانووسەکانبدات.

5- باشتر وایە مامۆستا هەڵەچنی تیانووسەکان (دەفتەرەکان) بکات بەبێ ئەوەی سەیری ناوەکان بکات یان ئەگەر بتوانێ ناوەکان لە ڕێگەی نووشتاندنەوە بشارێتەوە بۆ ئەوەی کاریگەری ناوەکانی لەسەر نەبێت, لەبەر ئەوەی مامۆستا مرۆڤە و دوور نیە خاوەنی هەندێك لە ناوەکان بە دڵی بێت و خۆشیانی بوێت, یان هەندێکیانی بەدڵ نەبێت, ئا لەم کاتەدا دوور نیە ئیتر بە شێوەیەکی هەستی یان نەستی بێت نمرەی کەم یان زۆر بۆ هەندێکیان دابنێ, ئینجا بۆ ئەوەی ویژدانی خۆی ئاسوودە بکات و لەو ناهەقی و نادادوەریە دوور بکەوێتەوە ئەوا باشتر وایە کە سەیری ناوەکان نەکات.

6- نابێت مامۆستا لە کاتی هەڵەچنی گرینگی بە جوان نووسی و ڕازاندنەوەی تیانووس و هێل کێشان و وشەی بریقەدار و ڕەوانبێژی بدات, لەبەر ئەوەی ئەمانە هیچیان ئامانج و مەبەستی هەڵسەنگاندن نین و پەیوەندیان بە ناوەڕۆکی بابەتەکەوە نییە و نابێت نمرەیان لەسەر بێت.

ئەوتاقیکردنەوە و ئەزمونانەی کە پێویستییان بە وەڵامی کورتە :-

هەندێك تاقیکردنەوە و پرسیار هەیە کە دەکەوێتە نێوان پرسیاری وتاری و پرسیاری بابەتی ، ئەویش ئەو پرسیارانەیە کە پێویستیان بە کورتە وەڵامە ، کە جاری وا هەیە وەڵامەکە (ووشەیەکە یان مێژوویەکە یان ناوی داهێنەر و نووسەر و شاعیرێکە یان هێما و ژمارەییەکە .... هتد) کە دەبێت فیرخواز بیان نووسێت .

کە ئەم جۆرە پرسیارانەش دوو شێوازی هەیە :-

ا. شێوازی پرسیار :-

لەم شێوازەدا کورتە پرسیارێك دەکرێت و لەسەر فیرخوازە وەڵامێکی کورت بداتەوە ، بۆ نموونە

پرسیار/ کێ کارەبای دۆزییەوە ؟

پرسیار/ لە چ ساڵێك ڕاپەڕینەکەی کوردستان ڕوویدا ؟

ب. شێوازی تەواو کردن :-

لەم شێوەزەدا ڕستەیەك یان دەستەواژەیەك دەنوسرێت بەڵام مانای تەواو نادات بەدەستەوە ، بەڵکو پێویستی بە (ووشە یان ژمارە یان هێمایەکە .....هتد) هەیە کە لەبۆشاییەکەدا بنوسرێ بۆ ئەوەی ڕستەکە تەواو بێت ، بۆ نموونە

پرسیار/ پلەی گەرما بە ئامێرێ دەپێورێ دە پێی دەڵێن ....

پرسیار/ سەرەتای ڕاپەڕینەکە ، واتا دەروازەی شاری .... بوو

- کە لە جۆری یەکەمدا هیچ ووشە و زاراوە و هێمایەك نادرێت بە فێرخواز بەڵکو دەبێت خۆی بۆشاییەکە پڕبکاتەوە ، بەلاّم لە جۆری دووەمدا ژمارەییەك ووشە و زاراوە و هێما لە کۆتایی بۆشاییەکە بۆ فێرخواز دەنوسرێت و ئەویش هەلچیان دەبژێرێ و بۆشاییەکەی پێ پڕدەکاتەوە .
- وە ئەم جۆرە پرسیارانە بە زۆری بۆ پێوانە کردن و هەڵسەنگاندنی (یاد کردنەوەی ماناکان و زاراوەکان و ناو و هێما و ژمارە و شوێن و مێژوو .... هتد) بەکاردێت ، هەروەها لەبواری (جەبر و ئەندازە و کیمیا و فیزیا و کۆمپیوتەر .... هتد) سودی لێوەردەگیرێت .

تاقیکردنەوەی بابەتی :-

بریتییە لەو جۆرە پرسیارانەی کە بە کەمترین دەربڕین یان دەستەواژە فێرخواز وەلاّمیان دەداتەوە ، ناتوانن بە ئارەزووی خۆیان وەلاّم بنوسن ، بەڵکو تەنها وەلاّمی داواکراویان لێ داوا دەکرێت .

جۆری پرسیاری بابەتب واش هەیە کە تەنها بە ئاماژە یان هێڵ کێشانێك وەلاّم دەدرێتەوە ، بۆنموونە وەك (ڕاست و هەڵە و بەیەك گەیاندن) کە زیاتر لەم جۆرە پرسیارانە پشت بە توانستی ناسینەوە دەبەستێت ، مامۆستاش لە هەڵبڕینی (سەحدانی) ئەم جۆرە پرسیارانەش ناتونێ بکەوێتە ژێر کاریگەری هەست و میزاجی کاریگەری خۆی ، چونکە وەلاّمەکان دیاری کراون تاڕادەیەکی زۆر ووردن ، ئەگەر مامۆستایەك یان لێژنەیەك هەڵەبڕی بکات هەر یەك ئەنجامی دەبێت ، هەر لەبەر ئەمەشە کە بە بابەتی ناودەبرێت ، کە گرینکترین جۆرەکانی پرسیاری بابەتی بریتین لە (بۆشایی ، ڕاست و هەڵە ، هەڵبژاردن ، بەیەکگەیاندن ، ڕیکخست) .

لە گرینکترین خاڵە بە هێزەکانی پرسیاری بابەتی ، بریتییە لە :-

1. لەم جۆرە پرسیارانەدا وەلاّمەکان ڕوون و ئاشکرا دەبن و دوور دەبن لە تەم و مژاوی و نادیاری .

2. لە ڕێگەیەوە دەتوانرێت هەڵسەنگاندن بکرێت بۆ زۆربەی بابەتەکانی وانەکە و ژمارەییەکی زۆر پرسیار بهێنرێتەوە .
3. بوار بە فێرخواز نادات بەئارەزووی خۆی شت بنوسێت و لە بابەتەکە دەربچێت ، واتا وەلآمەکان سنوردارن و دەبێت فێرخواز پابەند بێت پێیان .
4. لەم جۆرە پرسیارانەدا مەزاج و حەز و ئارەزووی مامۆستا ڕۆڵی ناوێت و هەڵەچنی زۆر بە بابەتیانە ئەنجام دەدرێت و فێرخواز مافی خۆی وەردەگرێت .
5. زۆر بووردی نمرە دادەنرێت بۆ هەموو پرسیارەکان و لقەکان .
6. ئاسانە بۆ مامۆستاو فێرخواز و بەڕێوەبەر ، لەبەر ئەوەی تەمو مژاوی نییەو هەڵەچنی دوورە لە مەزاجی خودی مامۆستا و سەرئێشە و کێشە دروست ناکات بۆ هیچ لایەك .
7. جوان نووسی و ڕازاندنەوە هیچ ڕۆڵیان نابێت لەسەر دانانی نمرە و کەس مافی ناخورێت ، واتا تەنها نمرە لەسەر وەلآمە ڕاستەکان دادەنرێت .

خاڵە لاوازەکانی پرسیاری بابەتی :-

1. توانای نووسینی و دەربڕینی فێرخواز لاواز دەکات ، چونکە بواری نابێت بە ئارەزووی خۆی بنوسێت .
2. ئامادەکردنی گرانە و تێچووی زۆرە لەڕووی کات و تواناوە ، چونکە پێویستی بەکاتی زۆرە بۆ ئەوەی پرسیار لە هەموو بەش و بابەتەکان بهێنرێتەوە .
3. بەئاسانی دیاریدەی گزی (قۆپییە) کردن و گواستنەوەی زانیاری لەنێوان فێرخوازاندا لە هۆڵی تاقیکردنەوەدا ڕوودەدات ، لەبەر ئەوەی پێویستی بە توانای باش (مامۆستای باش) هەیە بۆ کۆنترۆڵکردنی هۆڵەکە .
4. ئەوەی پێوانەی دەکات تەنها توانای بە یاد هاتنەوەو تێگەیشتنە و ناتوانرێت توانای شیکردنەوە و ڕاڤە کردن و پێکهێنان و هەڵسەنگاندنی فێرخواز پێوانە بکات کە لەئارستە بالآکانی هەڵسەنگاندنن .
5. زۆر بە خراپ بەراوردی ئاستی فێرخوازان یان بە واتایەکی تر جیاوازی تاکایەتی دەردەکەوێت ، چونکە هەندێ جار لاوازەکانیش نمرەی باش و نزیك لە زیرەکەکان بە دەست دەهێنن بەهۆی پشت بەستن بە خەملآندن .

6. ناتوانرێت بۆ دەست نیشانکردنی ئاستی هاتنەدی ئامانجە مەعریفییەکان زۆر پشتی پێ ببەسترێت .

جۆرەکانی پرسیاری بابەتی:-

یەکەم/ بۆشایی :

لەم جۆرە پرسیارانەدا داوا لە فێرخواز دەکرێت کە ڕستە و دەستەواژە ناتەواوەکان تەواو بکەن ، کە لەڕێگەیەوە دەتوانرێت تواناکانی (یادکردنەوە و بەستنەوەی چەمکەکان ، هێما ، زاراوە ، ژمارە ، شوێنی جوگرافی و ناو) تاقی بکرێتەوە ، وە پێویستە کە ڕستەکان سادە بن و تەنها یەك وەڵام لەخۆ بگرن ، نەك بە زیاتر لە شێوازێك وەڵام بدرێنەوە یان بۆشاییەکە پڕبکرێتەوە تاوەکو هەلی خەملاندن بە فێرخواز نەدرێت. بۆ نموونە

پ/ .... پایتەختی هەرێمی کوردستان

پ/ پڕۆژەی بەنداوی دەربەندیخان دەکەوێتە سەر ڕووباری ....

پێویستە لەکاتی دانانی پرسیاری بۆشایی لەلایەنی زانستی و دارشتنەوە ڕەچاوی چەند خاڵێك بکرێت ، کە کاریگەریان لەسەر شێواز و جۆری وەڵام دانەوەی فێرخواز هەیە ، لەوانە :-

1. پێویستە پرسیارەکە بەشێوەیەکی ڕاست و ڕەوان دابڕێژرێت و کورت بێت ، یەك وەڵام لەخۆ بگرێت ، زاراوەکە لەلای هەموو فێرخوازان هەمان مانا بگەیەنێت .
2. وا باشترە لە شێوەی پرسیار بێت نەك تەواو کردنی ڕستەیەکی ناتەواو .
3. وا باشترە ئەو ووشەیەی کە داوا دەکرێت بۆ تەواو کردنی بۆشاییەکە ، زانیاریەکی گرینگ بێت نەك ڕستەیەکی کورتی بێ مانا یان ووشەیەکی سادە بێت .
4. بۆشاییەکە بخرێتە شوێنێك کە مانای پرسیارەکە تەواو بکات نەك لە ڕووی رێکخستنەوە ناتەواو بێت .
5. دەکرێت لە پرسیارێکدا زیاتر لە بۆشاییەك بێت ، بە مەرجێك زانیارییەکان پەیوەندیان بە یەکەوە هەبێت و یەکتری تەواو بکەن ، نەك داوای دوو زانیاری بکرێت کە هیچ پەیوەندییەکیان بەیەکەوە نەبێت .

دووەم / هەڵبژاردن :-

پرسیارەکانی هەڵبژاردن بە بەربلاوترین جۆرەکانی پرسیاری بابەتی دادەنرێت ، پێوەرێکی گرینگیشە کە بۆ پێوانەکردنی ئاستە جیاوازەکانی لایەنی مەعریفی فێرخواز بەکاردەهێنرێت ، دارشتن و دروستکردنی ئەم جۆرە پرسیارانە بەسەر دوو بڕگەدا دابەش دەبێت ، کە ئەوانیش لە بڕگەی سەرەکی (پرسیارەکە) بڕگەی وەڵامەکان (هەڵبژاردنەکان جێگرەکان) کە لەبەرامبەر پرسیارێکدا (3-5) هەڵبژاردن دیاری دەکرێت بۆ هەڵبژاردنی وەڵامی راست یان ڕاسترین هەڵبژاردن بۆ بڕگەی سەرەکیەکە.

وە پێویستە کە دارڕشتنی بڕگەی سەرەکی پرسیار کورت و پوخت بێت و یەك کێشە لەخۆ بگرێت و بەشێوازێکی ڕوون و ئاشکرا دابڕێژرێت و دوور بێت لە هەڵە و ئالۆزی تاوەکو فێرخواز بە ئاسانی لێی تێبگات .

وە لەبڕگەی هەڵبژاردنەکانیش پێویستە وەڵامەکان لە یەکەوە نزیك بن و پەیوەندیان بەیەکەوە هەبێت ، چونکە ئەگەر وا نەبێت یان تەنها هەڵبژاردەیەك لە پرسیارەکە نزیك بێت ئەوا دەبێتە هۆی ئاشکرا بوونی وەڵامەکە.

لایەنە باشەکانی (ئەرێنی) پرسیاری هەڵبژاردن :

1. زۆر بابەتیانە و ڕاست گۆیانە هەڵەبڕی وەڵامەکان دەکرێت .
2. پێوانەی زۆر توانستی عەقلی دەکات کە لە پرسیارەکانی ڕاست و هەڵە و بەیەکگەیاندن ناتوانن پێوانەیان بکەن .
3. کەمتر لە ڕاست و هەڵە بوار و چانسی خەملاندنی تێدایە .

لایەنە نەرێنییەکان پرسیاری هەڵبژاردن:

1. دانان و ئامادەکردنیان کاتێکی زۆری پێویستە .
2. کاتێکی زۆری دەوێت بۆ خوێندنەوە و وەڵامدانەوەیان ، ئەگەر بەراوردیان بکەین بە پرسیارەکانی ڕاست و هەڵە .
3. ئەگەر بە ڕێژەیەکی کەمیش بێت فێرخواز دەتوانێت خەملاندن بکات و هەندێك نمرە کە مافی خۆی نییە بە دەست بهێنێت .

نموونە / بەبڕی ئەو بۆشاییەی کە تەنێك داگیری دەکات دەوترێت (کێش،بارستایی،قەبارە،ماددە)

بنەماکانی ئامادەکردنی پرسیاری هەڵبژاردن لە چەند دانەیەك:-

ا- بنەماکانی تایبەت بە برگەی سەرەکی:

1- پێویستە برگەی سەرەکی لەیەك گرفت و کێشە پێك بێت و فێرخواز بە ئاسانی لێی تێبگات.

2- پێویستە برگەی سەرەکی کورت و پوخت بێت و زیادەرەوی تێدانەکرێت.

3- ئەگەر پێویستی کرد کە ووشەیەك یان زیاتر لە وشەیەك لە سەرەتای هەر وڵامێك دوبارە ببێتەوە,کەوا دەبێت ئەو وشانە بە برگەی سەرەکی بگوێزرێتەوە.

4- باشترە کە نەرێ (نەفی) لەم جۆرە پرسیارەدا نەبێت, وە ئەگەر تیایدا بوو ئەوا دەبێت هێڵێکی بەژێردا بهێنرێت, بۆ ئەوەی فێرخواز بە ئاگا بێت بۆی وە نابێت بە هیچ شێوەیەك (نەرێ نەرێ, نفی نفی) تێدا بێت چونکە دەبێتە هۆی سەر لێشێواندنی فێرخواز بە تایبەتیش زیرەکەکان.

5- دەبێت ئاگاداری رێزمانی بین, واتە نابێت لە کاتی دانانی پرسیارەکان وشەیەکی تێدا بێت کە ئاماژە بێت بۆ (کۆ), لە هەمان کاتدا لە وەڵامەکاندا تەنها یەك دانە بە شێوەی (کۆ) هەبێت, کە ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە فێرخواز یەکسەر وەڵامی راست بزانێت یان لە لایەکی ترەوە راناوی کەسی یەکەم لە هەردوولا هەبێت (پێشەکی و وەڵامەکان)

ب-بنەماکانی تایبەت بە وەڵامەکان:

1- پێویستە وەڵامەکان بە شێوەیەك دابرێژرێت کە یەك وەڵامیان راست بێت یان لە هەموویان راسترو گونجاوتر بێت و مشت و مرو بگرەو بەردەینەوێت.

2- پێویستە کە هەموو وەڵامەکان نزیکبن لە یەکتری و تەواوکەری یەکتر بن هەر هەموویان تایبەت بن بە هەمان بوار و گرفت, بۆ نموونە هەر هەموویان تایبەت بن بەیەك قۆناغی مێژووی یان رووداو یان یەك بواری زانستی یان یەك ناوچەی جوگرافی.

3- پێویستە وەڵامەکان بە جۆرێك دابرێژرێن, کە فێرخواز وابزانێت هەر هەموویان راستە و سەرنجی فێرخوازەکان بۆ لای خۆی رابکێشێت.

4- پێویستە ئەو وشە و زاراوانەی کە لە وەڵامە هەڵەکاندا بەکاردەهێندرێت, ناسراو بن و فێرخواز پێیان نامۆ نەبێت و نزيك بن لە ئەو وشە و زاراوانەی کە لە وەڵامە راستەکاندا بەکاردەهێندرێت.

سێیەم/ ڕاست و هەڵە :

بریتین لەو ڕستە و دەستەواژانەی کە مامۆستا بۆ فێرخواز دەیهێنێتەوە کە هەندێکیان ڕاست و هەندێکی تریان هەڵەن کە لەبەردەم هەر دەستەواژەیەك دادەنرێت ، یان دەکرێت بە زاراوەکانی (بەڵێ و نەخێر)یش وەڵام بدرێنەوە. وە لەم جۆرە پرسیارانەشدا چانسی خەملاَندن بۆ فێرخواز (50٪)یە، چونکە ڕاستە یان هەڵەیە .

لایەنە باشەکانی (ئەرێنی)یەکانی پرسیاری ڕاست و هەڵە :

1. بە ئاسانی هەڵچنی دەکرێت .
2. دانانی نمرەکان و هەڵەچنی زۆر بە بابەتیانە دەکرێت .
3. دەتوانرێت لە ڕێگەیەوە زۆرترین پرسیار بهێنرێتەوە زۆربەی بەش و لایەنەکانی بابەتەکە بگرێتەوە .

لایەنە نەرێنییەکانی پرسیاری ڕاست و هەڵە :

1. بوار و چانسی خەملاَندن (50٪) یە .
2. تەنها ئاستە نزمەکانی پۆلێنی بلۆم پێوانە دەکات بە تایبەتی ناسینەوە و یادکردنەوەی زانیارییەکان و لە توانایدا نییە کە پێوانەی توانستە بەرزەکان بکات.

نموونە /

- ئاو لە 100 پلەی سەدی دەکولێت   ڕاستە ☐   هەڵەیە ☐

- ڕووی زەوی 79٪ ی ووشکانییە   ڕاستە ☐   هەڵەیە ☐

بنەماكانی دانانی پرسیارەكانی راست و هەڵە:-

1- پێویستە كە برگە و پرسیارەكان بە جۆرێك دابندرێت كە بە تەواوی راست بێت یان بە تەواوی هەڵە بێت و هیچ بوارێكی بۆمشت ومڕ و گومانی تێدا نەبێت.

2- پێویستە لەو برگەو دەستەواژانە دووربكەوینەوە كە دوو بیرۆكەی لەخۆ گرتووە بە تایبەتیش كاتێك یەكێك لەو دوو بیرۆكەیە راست بێت و ئەیتریان هەڵە بێت.

3- باشتر وایە لەو پرسیار و دەستەواژانە دووربكەوینەوە كە (نەرێ) (نفی) ی تێدایە, ئەگەر بەكاریش هات ئەوا دەبێت هێڵی بەژێردا بهێنرێت, بۆ ئەوەی فێرخواز بەئاگا بێت بۆی چونكە دەركەوتووە كە زۆرجار فێرخواز (بە تایبەتیش زیرەكەكان) دەست دەكەن بە وەڵامدانەوەی پرسیارەكان , بەبێ ئەوەی بەئاگا بن بۆ ئەو (نەرێ) یە و وا دەزانن كە (نەرێ)ی تێدا نیە و بە ئەوەش دەكەونە هەلەوە, كەواتە ئەو نەرێیە دەبێت بە تەڵە و داوو فێرخوازە زیرەكەكان پێوە دەبن, لەبەر ئەوە باشتر وایە لێی دوور بكەوینەوە.

4- نابێت بەردەوام پرسار و دەستەواژەی راستەكان درێژتر یان كوورتر بن لە دەستەواژە هەڵەكان, چونكە ئەوە دەبێت بە هۆكارێك بۆ ئەوەی فێرخواز بگاتە ئەو دەئەنجامەی كە هەرچی وەڵامی راستە درێژ ترە یان كورترە,واتە لە رێگەی درێژی و كورتیەوە وەڵامە راست و هەڵەكان دەزانێت, نەك لە رێگەی زانیاری و تێگەیشتنەوە.

5- نابێت برگەو دەستەواژەكانی ناو كتێب و مەلزەمەكان وەك خۆی گوێزرێتەوە و بكرێتە پرسیار, چونكە ئەوە دەبێت بە هاندەر بۆ ئەوی فێرخواز فێری ئەزبەركردن (دەرخ) ببێت نەك تێبگات.

چوارەم / بەیەكگەیاندن :-

پرسیارەكانی بەیەكگەیاندن بریتییە لە دوو لیست كە یەكێكیان پێشەكیەكانە و ئەوی تر وەڵام دانەوەكانە، كە رێنماییەكانی بەیەكگەیاندن وا لە فێرخوازان دەگەیەنێت كە ڕەگەزەكانی لیستی یەكەم بە ڕەگەزەكانی لیستی دووەم بگەیەنێ ، كە ئەم جۆرە پرسیارانە بۆ هەڵسەنگاندنی ناسینەوە و ئەو زانیاریانەی كە پەیوەندیان بە یەكەوە هەیە و یەكتری تەواو دەكەن گونجاوە ، وەك (كەسایەتی و بەرهەمەكانیان یان داهێنانەكانیان) و (ڕووداو و مێژوو

) و (پێناسە و چەمكەكان) و (وشە و ماناكانیان) و (دەوڵەت و پایتەختەكانیان) و (زانا و تیۆرییەكانیان) و (ناوی توخم و شێوەی كیمیاوی) و ......

وە لەم جۆرە پرسیارانەدا مەرج نییە ژمارەی هەڵبژاردنەكان لە هەردوو لیست وەكو یەك بن ، وا باشترە (بەپێی قۆناغ و ئاستی ژیری) دانەیەك یان دوو دانە لە وەڵامەكە زیاتر بن ، بۆ ئەوەی فێرخواز پشت نەبەستێت بە خەملاَندن ، ئەگەر ژمارەیان وەكو یەك بێت ئەوا وەڵامی دوو دانە ئاشكرا دەبێت و دەزانێت .

نموونە

ئەندامەكانی لەشفەرمانەكانیان

1- ددان	ا- بیستن
2- چاو	ب- بۆنكردن
3- گوێ	ج-هەناسەدان
4- لوت	د- خواردن و لەت كردن
	و- بینین

لایەنە باشەكانی (ئەرێنی) پرسیاری بەیەكگەیاندن :-

1. ئەگەر وەڵامەكان گەنجاو و لەبار بن بۆ پێشەكیەكانیان ئەوا كەمتر بوار بە فێرخواز دەدات تاوەكو خەملاندن بكات و نمرە بەدەست بهێنێت .
2. دانانی ئاسانتر و خێراترە .
3. رووبەر و شوێنی كەمتر لەسەر كاغەز (لەكاتی چاپكردن) داگیر دەكات .
4. لەكاتی خوێندنەوە و وەڵام دانەوەی ئەم جۆرە پرسیارانە كاتی باش دەگەڕێنێتەوە بۆ فێرخواز .

لایەنە نەرێنییەكانی پرسیاری بەیەكگەیاندن :-

1. ئەم توانستەی ئەم جۆرە پرسیارانە پێوانەی دەكات كەم و سنوردارن بۆ پێوانەكردنی توانستەكانی (پراكتیزەكردن و شیكردنەوە و هەڵسەنگاندن) ناگونجێت .

2. لەبەر ئەوەی ئەم جۆرە پرسیارانە پێویستی بە دوو لیست (کۆمەڵ) لە زانیاری هەیە کە پەیوەندی لە نێوانیان هەبێت و تەواوکەری یەکتر بن ، بۆیە زۆر بە کەمی بەکاردەهێنرێت و بۆ زۆر بابەت گونجاو نییە و ناتوانرێت پێوانەی بچوك و یەکە سەربەخۆکان بکات .

بنەماكانی دانانی پرسیاری بەیەك گەیاندن:-

1- پێویستە یەکە و برگەکانی پێشەکیەکان گونجاو و هاورێك بێت لەگەڵ برگەو یەکەکانی وەڵامەکان و تایبەت بن بەهەمان بابەت کە بە وانەیە پێشەکی و وەڵامەکان تایبەت بن بە ڕووداوی مێژووی نزیك لەیەك یان بەرهەم و دانانی ژمارەیەك زانا و داهێنەری یەك بواری زانستی بن.

2- نابێت ژمارەی پێشەکیەکان یەکسان بێت لە ژمارەی وەڵامەکان چونکە ئەمە دەبێتە هۆی زانینی دواهەمین دانە, دوای زانینی ئەوانی تر, لەبەر ئەوە ئەگەر پێشەکیەکە چوار دانە بوو ئەوا دەبێت وەڵامەکان پێنج دانە بن.

3- تا دەتوانرێت وەڵامەکان کورت و پوخت بن.

4- باشتر وایە کە ژمارەی پێشەکیەکان لە چوار دانە زیاتر نەبن وە ژمارەی وەڵامەکانیش لە پێنج, وە ناشبێت لەوە کەمتر بن.

پێنجەم / ڕێکخستن :-

بریتییە لەو جۆرە پرسیارانەی کە بەشێوازێکی نەگونجاو یان هەڵە ڕیز دەکرێت یان دادەنرێت ، داوا لە فێرخواز دەکرێت بەشێوەیەکی ڕاست جارێکی تر ڕێکیان بخاتەوە ، ئەویش بەپێی جۆری و زانیاری پرسیارەکە . بۆنموونە ئەگەر زانیاریەکە ڕستەیەك بوو بەشێوەیەکی تێکەڵ و نادروست دانرابوو یان چەند ڕووداوێکی بەپێی مێژووی ڕوودانیان پێویست بوو ڕێز بکرێنەوە یان پێکهاتەی جەستە یان ژمارە لە گەورەوە بۆ بچوك و بە پێچەوانەوە یان هەر زانیاریەکی تر کە بەپێی ڕوودان و جێبەجێکردنی پێویستی بە قۆناغ و ڕیز بەندی هەبوو ، دەکرێت لە چوارچێوەی ئەم جۆرە پرسیارانەدا جێ بگرێت ، خەسڵەتی ئەم جۆرە پرسیارانەش لەوەدا کورت دەبێتەوە کە لەسەر بیر هاتنەوە و بەیەکەوە بەستنەوەی زانیاریەکان وەستاوە ، بۆ پێوانەکردنی ئاستە باڵاکان نەگونجاوە .

نموونە

پ/ ئەم ڕستانە بەشێوەیەکی ڕاست ڕێکبەخەوە .

ا- بە ، جوانە ، مرۆڤ ، نەرمونیانییەوە .

ب- ڕازاوەیە ، کوردستان ، بەهاری ، خۆش ، و .

پ/ ئەم ژمارانە لە بچوکەوە بۆ گەورە ڕیز بکە (9 ،5 ، 4 ، 7 ، 6 ، 8) .